

Nr 306.

Av herr **Bissmark**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller andra som lida av rubbad själsverksamhet.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 103 föreslås till antagande ett förslag till lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller andra, som lida av rubbad själsverksamhet.

Emot förslaget, som endast avser att under vissa betryggande former medgiva sterilisering av de i förslaget avsedda personerna, därest de på grund av sin rubbade själsverksamhet varaktigt sakna förmåga att lämna giltigt samtycke till åtgärden, synes intet i och för sig vara att erinra. Däremot synas starka erinringar möta mot att man icke samtidigt söker reglera formen för sterilisering av rättskapabla personer.

I den kungl. propositionen lämnas följande sammanfattning rörande nu gällande rätts ställning till steriliseringsåtgärder:

»Såsom anföres i 1933 års betänkande lärer såväl kastrering som sterilisering i inskränkt mening vara att anse såsom tillfogande av svår kroppsskada varom förmäles i 14 kap. 10 § strafflagen. Vad angår steriliseringsåtgärder som betingas av medicinska skäl, hava dessa allmänt ansetts tillåtna i samma utsträckning som andra jämförbara operativa ingrepp. Meningsskiljaktighet torde ej heller råda därom att en sterilisering som verkstälts uppsåtligen utan samtycke av den steriliserade är straffbar såsom misshandel enligt nyssnämnda lagrum. När det gäller en sterilisering, för vilken föreligger samtycke och som företages på annan än medicinsk grund (eugenisk, social, humanitär eller kriminalpolitisk), gå meningarna däremot isär. I 1929 års betänkande har uttalats den åsikten att en sådan sterilisering trots samtycket aldrig kan vara rättsenlig. Från annat håll göres gällande att en dylik åtgärd kan vara tillåten. Sålunda har — såsom redan anmärkts — i några av yttrandena över 1929 års betänkande uttalats den uppfattningen, att det enligt gällande rätt vore tillåtet att verkställa sterilisering av en rättskapabel person under förutsättning dels att han samtyckt och dels att bärande skäl av eugenisk, social, humanitär eller kriminalpolitisk natur talade för åtgärdens företagande. I 1933 års betänkande anföres härom att sistnämnda ståndpunkt syntes den sakkunnige vara väl grundad.

I vår nu gällande strafflag saknas allmänna bestämmelser om verkan av samtycke från målsägandens sida till en eljest straffbar handling. Allmänt erkännes emellertid att i fråga om vissa gärningar straffbarheten kan hävas genom samtycke från målsäganden. Sålunda torde exempelvis enighet råda därom, att genom samtycke straffbarheten kan bortfalla för

misshandel som ej är av svårare art än enligt 14 kap. 13 § strafflagen. Om samtyckets betydelse vid sterilisering — den vid sterilisering uppkomna skadan är på sätt förut anförts att hänföra under 10 § i nämnda kapitel — hava emellertid såsom framgår av det redan sagda olika åsikter uttalats. Här som eljest när det gäller att avgöra huruvida straffbarhet häves genom samtycke lär man hava att tillämpa den inom rättsvetenskapen framförda principen, att samtycke till angrepp mot enskild upphäver brottsligheten, så snart icke samhället har ett så starkt intresse i angreppets uteblivande, att detta måste överväga den rätt till disposition över egna intressen, som rättsordningen i allmänhet tillägger den enskilde. Avgörandet enligt denna regel kan uppenbarligen utfalla olika beträffande skilda angrepp som därutinnan äro lika att de till sin yttre beskaffenhet äro hänförliga under en och samma straffbestämmelse. Tillämpad på sterilisering innebär regeln att man har att i varje särskilt fall emot varandra väga å ena sidan intresset — den enskildes ensamt eller den enskildes *och* samhällets — att genom ifrågavarande ingrepp tillkomsten av icke önskvärd avkomma förebygges och å andra sidan samhällets allmänna intresse att förhindra att någon tillfogas svår kroppsskada; samtycket gör handlingen rättsenlig där ej det senare intresset överväger det förra. Man får således skilja mellan sterilisering i ena och andra fallet. En sterilisering som endast uppbares av vederbörandes omotiverade önskan att på ett effektivt och bekvämt sätt komma ifrån risken för avkomma skall uppenbarligen ej bedömas på samma sätt som en sterilisering, för vilken föreligger exempelvis klar eugenisk indikation.

Något rättsfall, i vilket frågan om samtyckets betydelse vid sterilisering blivit föremål för prövning, föreligger veterligen icke. Att emellertid den åsikt i saken som uttalats i 1933 års betänkande står i överensstämmelse med gällande rättsåskådning, därpå tyder bland annat just den omständigheten att frågan icke kommit under domstols behandling. Det är nämligen allmänt känt att gång efter annan steriliseringar — med samtycke — företagits på eugeniska, sociala eller humanitära skäl, men icke i något enda fall har såvitt känt är åtal anställt eller ens ifrågasatts. Det kan i detta sammanhang förtjäna omnämnas att det vid mångfaldiga tillfällen och sedan åtskilliga år tillbaka förekommit, att i ärenden angående tillstånd till ingående av äktenskap ingivits intyg till Kungl. Maj:t därom att någon av kontrahenterna steriliserats och att Kungl. Maj:ts bifall till de gjorda framställningarna just betingats därav att sterilisering ägt rum.

Det angående gällande rätt hittills sagda torde kunna sammanfattas på följande sätt. Enligt gällande rätt är sterilisering som betingas av medicinska skäl tillåten i samma utsträckning som andra jämförbara operativa ingrepp. I övrigt lär sterilisering vara tillåten, om den företages med samtycke av den som steriliseras samt för densamma föreliggande bärande skäl av eugenisk, social, humanitär eller kriminalpolitisk natur.»

Den sålunda lämnade redogörelsen synes logiskt böra leda till att all sterilisering av rättskapabla personer underkastas kontroll från det allmännas sida. Om sterilisering av en rättskapabel person utan att det allmännas intresse motiverar ett dylikt ingrepp betraktas som ett grovt brott, förefaller det inkonsekvent att behovet av steriliseringen icke prövas av offentlig myndighet, innan densamma företages. Vikten av en kontroll har med styrka framhållits av Medicinalstyrelsen, Psykiatriska föreningen, styrelsen för Statens institut för rasbiologi samt de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund, vilka alla ansett, att denna kontroll icke borde inskränkas till en enkel anmälningsskyldighet för den läkare, som verkställt steriliseringen.

Departementschefen har icke funnit de sålunda gjorda erinringarna tillräckligt bärande, utan inskränkt sig till att förklara, att en viss rapportskyldighet skulle i administrativ väg åläggas läkare, som verkställt sterilisering.

Vad som avskräckt departementschefen från att meddela bestämmelser rörande beskaffenheten av de skäl, å vilka sterilisering kunde tillåtas, synes vara svårigheten att bestämma de bärande skälen för en steriliseringsåtgärd. En dylik bestämning torde dock väl knappast vara nödvändig, därest man t. ex. överläte åt Medicinalstyrelsen att i varje särskilt fall pröva åtgärdens tillåtlighet. Men icke ens om man avstår från denna utväg, utan endast nöjer sig med att föreskriva, att sterilisering skall verkställas efter samråd av två läkare och ske å lasarett eller därmed jämförlig anstalt, synes det vara nödvändigt att i lagen angiva de bärande skälen. Huvudsaken är att icke mindre samvetsgranna läkare ägna sig åt denna art av förrättningar. En rapport från dylika kan ju vara så färgad, att den icke kan tjäna till ledning för bedömning av steriliseringens tillåtlighet.

För min del är jag närmast böjd att förorda Medicinalstyrelsens här ovan återgivna förslag om kontroll genom att steriliseringen skall verkställas av två läkare i samråd och ske å lasarett eller därmed jämförlig anstalt, och detta närmast av den anledning, att jag icke helt delar den av departementschefen gjorda konstruktionen, att sterilisering alltid innebär ett tillfogande av svår kroppsskada, som under vissa förutsättningar kan tillåtas. Det synes mig sålunda icke rimligt att påstå, att man tillfogar en sinnesslö person, som aldrig kan tänkas kunna bilda familj, svår kroppsskada genom en steriliseringsåtgärd. Han befrias ju endast från en för honom själv fullständigt värdelös förmåga. Emellan detta fall och då sterilisering sker å en fullt frisk människa finnas otaliga gradationer. I många fall närmar man sig säkerligen den gräns, där fortplantningsförmågan kan anses fullständigt eller i det närmaste värdelös och då därför det ej kan vara tal om att genom ett ingrepp svår kroppsskada tillfogas. Med denna uppfattning bär det icke emot att avstå från att kräva offent-

lig myndighets samtycke i varje fall, vilket med departementschefens konstruktion synes ligga närmast till hands.

På grund av det anförda hemställer jag,

att det föreliggande förslaget måtte underkastas en sådan omarbetning, att även sterilisering av rättskapabla underkastas kontroll i enlighet med härovan angivna riktlinjer.

Stockholm den 27 februari 1934.

Georg Bissmark.